

Приче из живота – Драган Врањеш

ТЕТКЕ

Тетке, увек су ту када нам је нешто потребно. Оне су наше друге мајке, често паметније од њих и пожртвованије, а понекад и више од мајки. Живе у сенци наших живота, негде иза, саме или са својим породицама, и појаве се ту и тамо да нам помогну. Оне су ту да вам пронађу преко потребно запослење или да вам помажу око школских задатака, ако родитељи стицајем околности нису ту, нпр. на раду у иностранству, долазиће на родитељске састанке, одвешће вас у болницу када је потребно и тако предупредити вашу болест или чак и смрт. Има и тетака које живе и раде у некој страниј земљи одакле ће вам послати гарантно писмо да дођете и окушате срећу и бољи живот, све ће учинити да успете и останете. Док вам тетка не пронађе стан или собу, живећете код ње, наравно бесплатно, а то важи и за све корисне савете које ћете од ње добити. Неко је рекао да нико не зна шта је губитак вољене особе док му не умре мајка, а ја кажем — и тетка. Зашто је то тако, не знам, али знам да постоји нека несвакидашња, чудна и дубока, осећајност код наших тетака.

Таква је била и моја тетка Вера. Не желим овде да помињем њене мане и лоше склоности, наравно, за то се потрудила пакосна и сујетна чаршија, којој су свагда подсмех и глупост највеће врлине. Поменућу само оно што већина њих по обичају не зна. Оно што нас и чини истинским људским бићима. Спасила ми је живот док сам још

био школарац, одвела ме је, захваљујући својој интуицији, у последњем тренутку код лекара, помагала ми око школских задатака док су родитељи радили у иностранству и долазила на моје родитељске састанке, налазила ми запослења у годинама кризе. Њена породица зависила је од њених способности. Све се вртело око ње. Била је борац. Али, као што то обично бива, нико њену самопрегорност није довољно ценио. Када нешто чиниш цео свој живот за друге, то за њих постане једно правило живота које се подразумева, без икаквих помисли да је могло или може бити другачије. Посебно је тако у малим местима где су ширина срца, отворен ум и самокритичност реткост и где су сви бездушне судије, јер свакој провинцији мањкају искуство и разноврсности живота, чиме се губи корен, али стичу драгоцену сазнања, која опет рађају саосећајност, толеранцију и разумевање. Додуше, свака вукојебина (читај: чаршија) на крају опрашта, али пошто вас сахрани.

Изненада, а како би и могло бити другачије, моја драга тетка оболела је од рака дојке у педесет трећој години. Била је тешки пушач (не могу да тврдим да је само никотин био узрок поменутој болести, мада већина њих нема представу колико је људи сахранила та проклета цигарета). Живот нас је све више раздвајао и све смо се ређе виђали. Нисам саучествовао у тој њеној последњој и најтежој борби живота. Када бисмо се срели причали би о уобичајеним, површним, стварима избегавајући разговор о болести. Осећам да ми је увек недостајао неки дубљи и свестранији разговор са њом, јер никада до њега није дошло. Али, мислим да смо се осећањима довољно дубоко разумевали, јер били смо слични. Повремено би одлазила на терапије у Београд и по повратку и даље се упорно, на

оној другој здравој страни живота, залагала за своју породицу, као да се ништа лоше по њу није дешавало. Чини ми се данас, када је све прохујало, и када моје тетка Вере више нема, да је очајнички, али несвесно или полусвесно (не, није желела неку награду, за њу се жртва за друге подразумевала) тражила неку врсту признања за свој труд, у смислу да је неко само стрпљиво и са пажњом саслуша, сав тај бол и муку које је носила у својој несрећној души.

Јер, тетка је, као и ја, а ту смо важили као близанци, била црна овца у породици. Њена сестра, а моја мајка, била је привилегована и вољена, за разлику од ње, и тај бол је носила до самог краја. Више пута ми се пожалила због тога. Као да је јурећи на све стране током целог свог живота моја тетка Вера бежала од тог бола. Истина, мама је као дете доживела тешку несрећу што је родитељску пажњу усмерило на њу, али деца то не разумеју, не толеришу и што је најгоре не праштају. Моја се тетка Вера осетила усамљеном и одбаченом. Утеху је налазила у проводу и бунту, што ју је још више удаљило од оца и мајке. Наравно, била је као и сви ми жртва својих неизбежних страсти, али и мана и предрасуда својих родитеља. И нажаљост, а требало би да је на радост, била је од оне деце која су прекретница, генерацијски прелаз, пре велики скок, у интелектуалном и духовном смислу у односу на своје родитеље, у смислу бољег и дубљег разумевања живота, са мање предрасуда, што једино и доноси напредак и бољитак у друштву, мада често и упропаштава њене носиоце, ако се роде управо на тим прелазима, када се јасни обриси тог бољитка још и не назире, тек можда само наслућују, и чије плодове на крају убира неки срећнији потомак.

Последњи пут пред њену смрт видео сам је испред кафане у којој сам радио тог викенда. Били су то још увек дани моје беспарице и беспосличарења. И сам сам тонуо у том чаршијском муљу, а да нисам тога био потпуно свестан, таман толико несвестан да се пропадање настави. Радио сам за шанком када сам је угледао. Кафана је била празна. Пошао сам јој у сусрет. Пришао.

„Тетка мила моја, откуд ти овде?“

Нежно сам ставио дланове на њене мишице и пољубио је. Омршавила је много од нашег задњег виђења. Уопште нисам био у току. Само сам слушао како је тетка у Београду на терапијама и увек бих је по повратку повремено виђао онакву каква је и била пре поласка на терапије. Сада је носила перику. Све ми је у тренутку било јасно. Лице јој је омршавило и некако се губило под том периком. Одговорила ми је да нешто или некога тражи, али нисам је разумео, нешто ме је питала као: „Је ли овде то и то“, не сећам се. Нисам могао ништа да јој кажем, али њен поглед је лелујао на све стране, као да и није очекивала да јој одговорим. Схватао сам све више да тетка није потпуно са мном. Није ми рекла ни „Драги“, ни „Мићо“, како је уобичавала да ме зове последњих година. Помало је деловала изгубљено. Рак јој је полако сасушивао тело, артерије и вене, и крв је све слабије упливавала у ту милу главу коју сам толико волео. Не могу са сигурношћу да тврдим и да ме је препознала. Можда сам за њу био само „неко“ познат, неко у измаглици сећања, у којем је све још увек било како треба, па је и она сад дошла ето ту да нешто тражи као и увек и да обави неки свој уобичајени посао, а онда ће се здрава и права вратити кући и својим најмилијима. Окренула

се затим моја тетка и отишла. Пољубио сам је још једном. Мора бити да никога нема код куће када сама тумара по граду, помислих. С тугом сам се вратио у пуну кафану.

Недуго после тога мајка ми рече:

„Иди обићи тетку. Вера није добро.”

Било је то пред мој одлазак на рад у Русију. Дан је био леп. Лето. Ушао сам с течом и његовим сином, мојим братом, у прохладно приземље, с ниском таваницом, прошао поред стола у кухињи за којим смо тетка и ја често седели и разговарали, затим у дневни боравак. Тетка је лежала на каучу ослоњена о наслон и дремала.

„Вера, Вера”, ослови је шапатом течно, ”Знаш ли ко је дошао?”

Држала је затворене очи и рекла тешко и мукло:

„Драган.”

Затим је отворила очи. Знала је колико је волим.

Нисам је пољубио да је не бих узнемиравао. Само сам је помазио по образу. Суздржавао сам сузе, контролисао се, иначе бих заридео и завриштао. Осећао сам да морам бити јак. Тетка је поново задремала. Изашли смо напоље и сели за сто под малу лозу. После извесног времена тетка је успела да устане и дође до нас и седне. Затражила је цигарету. Течно јој је запалио.

„Немој Вера пушити”, рече он.

„Шта, сад да оставим?”, рече.

Није могла дуго да издржи, па су је вратили унутра. Легла је на кревет и поново задремала, јер, људи који умиру не изгледају као да спавају. Поседео сам још мало, а онда ушао у приземље да је видим последњи пут. Пришао сам њеној постељи и посматрао је, без мисли, без решења. Сагнуо сам се и пољубио је, мазећи

је по глави, задржавајући неколико тренутака свој образ на њеном, трудећи се да ми сузе не капну на њено лице. Затим сам се подигао и стајао. Само сам стајао и гледао у њу, не знајући о чему да мислим.

„Хајде, Драгане”, чух иза себе течин глас. „Пусти је нека спава.

Седео сам још мало под лозом са укућанима, а ту на неколико корака од мене умирала је моја драга тетка Вера. „Може се умрети и на лепом дану”, сетих се Џојсових мисли. А био је и заиста леп дан, летњи, без иједног облачка. И чули су се звуци живота свуда око нас, здравог живота који не мари. Могао сам устати, направити тих неколико корака и поново видети своју тетку. Али, чему? Шта сам могао да учиним или променим? Дођу такви јасни тренуци када морате „пресећи” и учинити оно што вам је најтеже – отићи. Поштовао сам и течину жељу да је оставим саму да одмара. Али, нема одмора умирућем док не умре. Сутрадан је требало да отпутујем на рад у Русију. Размишљао сам да одустанем од пута и будем на сахрани. Признајем да ме је мучила савест. Оправдавао сам себе да није лако доћи до посла у данашње време и да је мојој породици потребан новац (живот је такав какав је и треба га прихватити без превише пренемагања. Да ли?)

Поздравио сам се и отишао. Сви су ми пожелели срећан пут.

Деветог августа стигла ми је порука од супруге:
„Назови ме.”

Знао сам да је тетка умрла. Био сам усред радног времена, на градилишту, окружен људима који о томе ништа нису знали. Вратио сам се послу понашајући се

убичајено, као да се ништа није догодило. Разговарао са колегама, чак бих се и насмејао некој шали. Живот је текао даље, бескомпромисно и бездушно.

*

„Здраво, Драги”, рече тетка.

„Тетка мила! Кад си стигла?”

„Ево сад. Како си ти, сине?”

„Добро сам тетка.”

„Ти?”

„Добро је, мада стално неки проблеми. А шта ћеш?

Такав је живот.”

„Ставила сам кафу нама двома”, рече мајка. „Хоћеш ли и ти?”

„Наравно, мама. Морам ваљда попити кафу са мојој тетком.”

МАЖОРЕТКИЊА

Ноћ је у Амстердаму. Вечерас улицом испред наше зграде треба да прођу мажореткиње. Музика ће бити прегласна и палица предводнице ће правити небројено салтова кроз мрак. Тмина ће бити разређена светлошћу уличних лампи и сијалица из околних прозора. Народ ће се постепено окупљати и пратити ову музичку поворку, са zgodним и лепим клинкама у белим сукњицама.

Ми смо на трећем спрату: отац, мајка, млађи брат и ја. У својој сам соби и нестрпљив лежим на кревету. Иза мене је неупотребљив ормар, бледо— зелених врата, а на њему залепљене две мале пластичне вешалице у лику

Микија и Шиље. Хватам их рукама за носеве и једва приметно се подижем. То ми је иначе уобичајена забава пред спавање. Прошла ноћ је била дивна. По ко зна који пут, несхватљиво уплашен од светлуцавих тачака у тами стана, устао сам и тихо прешао у собу код оца и мајке, са друге стране кратког ходника. У подножју њихове постеље, у дечијем кревету, спавао је млађи брат. Прекорачио сам маму и затим легао између ње и тате, уплашен ишчекујући груб и немилосрдан очев глас.

„Овај опет дошао.”

„Хајде Драгане, иди у своју собу“, рече мајка .

„Нека га, нека га вечерас“, изговори отац чаробне речи.

Брзо сам заспао, срећан и опуштен, јер ћале је имао моћ да отера тај неподношљиви и подмукли страх – кад је хтео.

„Гага, идемо, ево чују се“, рече мајка.

Силазимо на улицу у тренутку када поворка пролази. Мама нас држи за руке. Тата је поред нас. Имам непуних шест година, а брат две. Улазимо у гужву и прикључујемо се народу. Нећемо ићи дуго за оркестром који повремено застајкује. Око мене небројено ногу, подижем главу и гледам лица. Бука и жагор и хаос покрета. И одједном је видим! Мој поглед је на њеном прелепом лицу, затим на краткој плавој коси, па белој сукњици и ногама, које у месту раде корачницу. И опет њено лице. Осећам да се нешто дешава унутар мене, по први пут. Нешто очајнички желим, а не знам шта. Поворка крену и она се изгуби. Али, ја више нисам онај дечак који сам био до скора – можда минут пре овог неочекиваног бљеска.

Враћамо се у стан. Време је да се спава. Одлазим у собу, облачим пиџаму и лежем. Мајка гаси светло и не слуту буру у мени. Више не примећујем ужасне светлוצаве тачке у тами. Нити осећам потребу да легнем код оца и мајке. Ничега се не плашим. Мисли су ми фокусиране само на то лице и као да ми је тесно у сопственом телу. Окрећем се на једну, па на другу страну. Не могу да заспим. Да бих се смирио хватам за носеве Микија и Шиљу и протежем се, изнова и изнова. Међутим, то више није забава, већ потреба, не бих ли обуздао ту изненадну ватру у детињој души. На крају ме ипак сан савлада. Али, јутро ће изнедрити новог клинца. И мама и тата то неће знати.

О ПИСЦУ

Драган Врањеш је рођен у Лозници 26. фебруара 1968. године, а већ неколико година ради у Немачкој. Далеке 2001. године објавио је две књиге песама (*Нолит*, Београд и *Српска књига*, Рума), Песме су му објављене у неколико часописа и новина (*Вила*, *Књижевне новине*, *Лозничке новине*, *Вуково перо...*)

Тренутно живи у Штутгарту, ожењен је и има једну ћерку.